

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 4, 2021 | 29.04.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.4.7](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.7)

УДК 336.7

*Н. В. Трусова,
д. е. н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
ORCID ID: 0000-0001-9773-4534*

*Н. Г. Радченко,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
ORCID ID: 0000-0003-2428-4661*

*Н. М. Рубцова,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
ORCID ID: 0000-0002-3492-8144*

МОДЕЛІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

*N. Trusova
Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Finance,
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Melitopol, Ukraine
N. Radchenko*

*PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Melitopol, Ukraine*

*N. Rubtsova
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Melitopol, Ukraine*

MODELS OF BANK LENDING TO AGRICULTURAL ENTERPRISES

Зростання ефективності діяльності аграрних підприємств позитивно вплинуло на стан кредитування галузі. В останні роки значно зросла пропозиція кредитних продуктів, з'являються нові форми банківського кредитування. У статті проведено аналіз сучасного стану кредитування аграрних підприємств; систематизовано кредитні пропозиції провідних банків України; визначені недоліки та переваги різних моделей банківського кредитування – класичний кредит на інвестиційні цілі та поточне фінансування, вексельні програми, партнерські програми. Проведено порівняльний аналіз умов, на яких банки готові фінансувати аграрний сектор – ліміт кредитування, строк кредитування,

процентна ставка, авансовий внесок, розмір комісії тощо. Для вибору ефективного кредитного продукту рекомендовано застосування методу аналізу ієрархій Т.Сааті; розроблено критерії першого та другого рівнів, що можуть бути використані під час прийняття рішення про вибір кредитного продукту. Визначені можливості фінтех-рішень на ринку аграрного кредитування. Обґрунтовано перспективи розвитку кредитних відносин з появою ринку землі.

The growth of the efficiency of agricultural enterprises had a positive effect on the state of lending to the industry. In recent years, the supply of credit products has grown significantly, new forms of bank lending are emerging. Today, the agricultural lending market has a large number of entities willing to finance the agricultural sector - banks, international financial institutions, credit unions, the state through support programs. The main creditors are banking institutions, which have recently increased attention to farmers, but still impose strict conditions - clean credit history, excellent financial reporting, impeccable reputation, successful operation of the enterprise for a sufficient period. The article analyzes the current state of lending to agricultural enterprises; systematized credit proposals of leading banks of Ukraine; identified shortcomings and advantages of different models of bank lending - classic credit for investment purposes and current financing, promissory note programs, affiliate programs. A comparative analysis of the conditions under which banks are ready to finance the agricultural sector - lending limit, loan term, interest rate, advance payment, the amount of commissions and more. It is established that the offers of banks are very similar in terms of the object of lending, repayment schedule, term and cost. In such conditions, it is very difficult to make the right choice of bank and credit product, the use of which will increase the efficiency of agricultural production. Along with a wide range of similar offers, the choice is complicated by the lack of knowledge about the specifics of bank lending. Therefore, in our opinion, it is important to constantly monitor the banking market and find favorable offers and lending models. To select an effective credit product, it is recommended to use the method of analysis of hierarchies T. Saati; developed criteria of the first and second levels that can be used when deciding on the choice of credit product. Possibilities of fintech-decisions in the market of agrarian crediting are defined. Prospects for the development of credit relations with the emergence of the land market are substantiated.

Ключові слова: банк; аграрні підприємства; кредитні продукти; моделі банківського кредитування; вексель; партнерські програми.

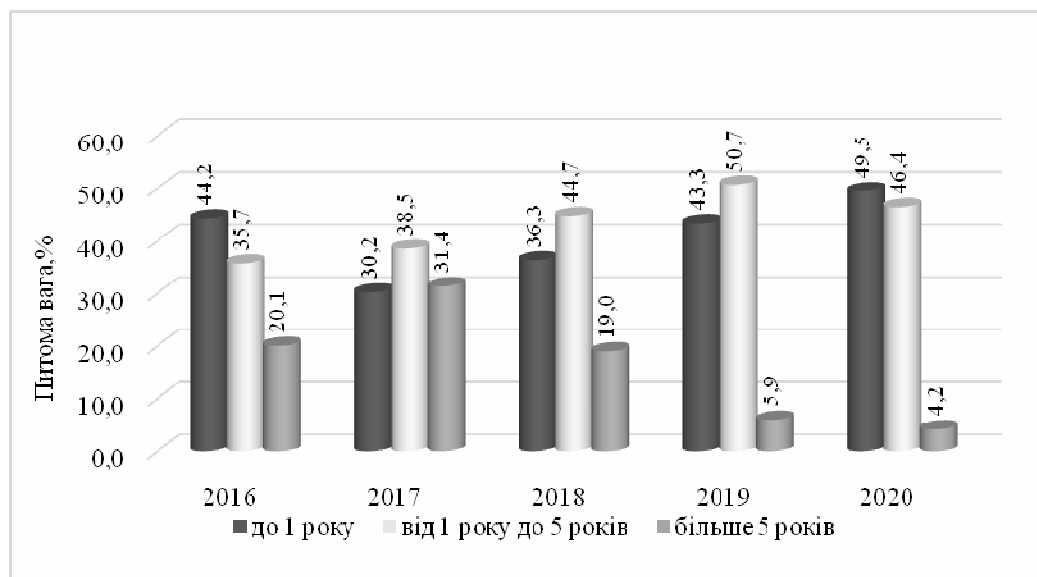
Keywords: bank; agricultural enterprises; credit products; bank lending models; promissory note; affiliate programs.

Постановка проблеми. Аграрний бізнес активно розвивається, покращується продуктивність та ефективність діяльності аграрних підприємств. Запровадження нових технологій, закордонного досвіду, раціональне використання посівних площ безумовно призводить до зростання врожайності сільськогосподарських культур, зниження витрат на виробництво та, відповідно, підвищення рентабельності окремих підприємств й галузі в цілому. Ці позитивні зміни підвищують привабливість аграрних підприємств як клієнтів-позичальників для банківських установ. Значно зросла пропозиція кредитних продуктів як з боку вітчизняних банків, так і з боку міжнародних фінансових організацій. Але багато питань щодо побудови ефективного механізму банківського кредитування аграрних підприємств залишаються невирішеними та потребують подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідні фінансисти та науковці приділяють значну увагу вирішенню проблемних питань організації банківського кредитування аграрних підприємств. Так, Артем'єва О.О. [1] у своїх дослідженнях визначила тенденції та фактори, що впливають на стан кредитування аграрної галузі; зробила аналіз кредитних програм для агросектору. Бержанір І.А., досліджуючи стан банківського кредитування в сучасних умовах, визначила основні причини підвищення відсоткових ставок за кредитами [2]. Думанська І.Ю. [3] провела критичний аналіз кредитного портфеля аграріїв, довела необхідність формування партнерських відносин між банками й аграріями. На доцільності створення спеціалізованого аграрного банку або введенні фінансових стимулів для банків, які кредитують аграрний сектор, наголошує Бондарук Т. Г. [4]. У своїх дослідженнях, Салогуб І.І. виявила чинники, які забезпечать привабливість аграрних товаровиробників для банківського капіталу; встановила, що система кредитування аграрних товаровиробників повинна пропонувати кредити різних форм на базі забезпечення взаємних інтересів сторін, зростання ефективності виробництва і нових методичних підходів до даної галузі з боку фінансово-кредитних інститутів [5].

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні тенденцій сучасного стану кредитування аграрних підприємств в Україні; вивченні кредитних пропозицій провідних банків України; обґрунтуванні моделей банківського кредитування аграрних підприємств та проведенні порівняльного аналізу їх основних елементів; розробка рекомендацій для агробізнесу щодо вибору кредитних продуктів.

Виклад основного матеріалу досліджень. На початку 2020 року з аграрними підприємствами готові співпрацювати 75 банківських установ, що здійснюють свою діяльність на ринку кредитних ресурсів [6]. За даними НБУ, у структурі кредитного портфелю банків України, станом на кінець 2020 року, питома вага галузі «Сільське, лісове та рибне господарство» становить 9%. За останні 5 років кредитний портфель аграрної галузі за строками користування не мав чітко визначеної структури (рис.1). Питома вага довгострокових кредитів знижувалась з кожним роком і у 2020 році досягла рівня 4,2% загального обсягу кредитних ресурсів.

Рис. 1. Структура кредитного портфелю аграрної галузі за строками користування
Джерело: побудовано авторами з використанням даних [6]

З огляду на дані рис.1, короткострокові та середньострокові кредити аграрні підприємства залучають в більших обсягах. Починаючи з 2017 року, питома вага короткострокових кредитів поступово зростала та досягла у 2020 році рівня 49,5%. Це підтверджує той факт, що банки неохоче вступають у відносини з клієнтами аграрної галузі та кредитують, переважно, короткострокові цілі.

Хоча аграрний сектор є досить ризиковим, що стримує розвиток сільськогосподарського кредитування, банківські установи розробляють різноманітні кредитні продукти для даної галузі. Умови кредитування розрізняються видом кредиту, процентними ставками, мінімальною сумою кредиту, строком кредитування, забезпеченням. Плата за кредит, в першу чергу, залежить від процентної ставки та комісійного

навантаження. Рівень процентної ставки базується на ринковій ситуації, рейтингу банку та масштабу діяльності - кількості економічно активних клієнтів банківської установи. Також він пов'язаний з ефективністю роботи банку, якістю кредитного портфелю, та специфікою (ризикованістю) галузі. Наявність достатньо широкого асортименту кредитних продуктів ускладнює процес вибору оптимальної моделі кредитування, застосування якої забезпечить ефективну діяльність аграрного підприємства.

Для аналізу асортименту кредитних продуктів та визначення моделей банківського кредитування аграрних підприємств, нами були використані дані 10 банківських установ, визнаних найбільш надійними за даними офіційного сайту Форіншурер [7].

У таблиці 1 представлено обсяг кредитного портфелю провідних банків (ТОП-10) та питома вага кредитних коштів, направлених на фінансування галузі «Сільське, лісове та рибне господарство».

Отже, бачимо, що перші три позиції займають АТ "Райффайзен Банк Аваль", АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» та АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК". Поряд з цим, АТ КБ «Приватбанк» володіє найбільшим за обсягом кредитним портфелем, у якому тільки 1,0% припадає на аграрну галузь.

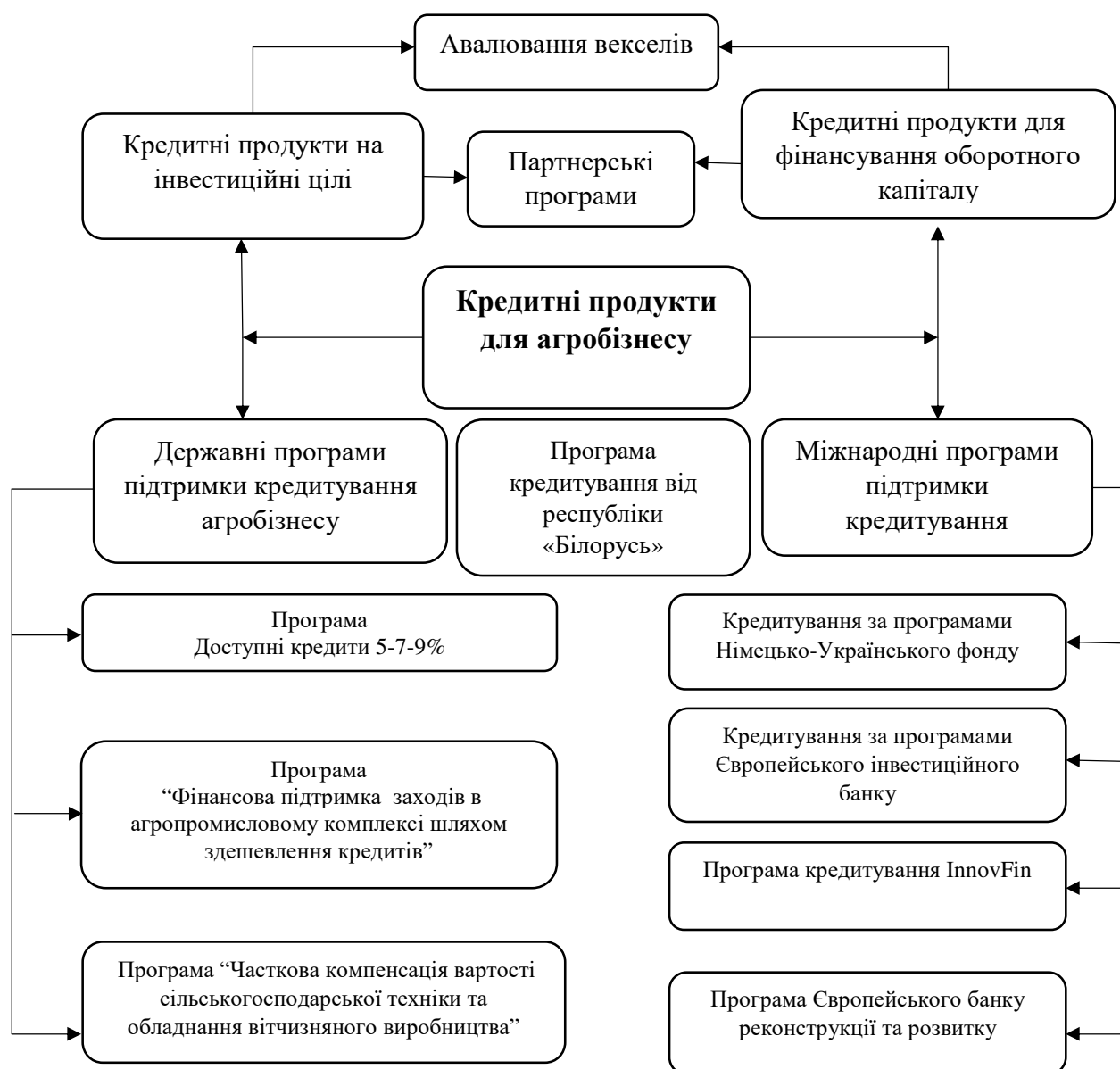
Таблиця 1.
Кредитний портфель провідних банків України, станом на 31 грудня 2019 року

Банківська установа	Кредитний портфель, тис. грн	У т.ч. галузь Сільське, лісове та рибне господарство, тис. грн	Питома вага галузі Сільське, лісове та рибне господарство у кредитному портфелі банку, %
1. АТ «Райффайзен Банк Аваль»	50486529	14954770	30
2. АТ «Креді Агріколь Банк»	25061065	6153664	24,55
3. АТ «ПрокредитБанк»	16562098	3922973	24,0
4. АТ «Кредобанк»	12384579	2339252	19,0
5. АТ «Укрексімбанк»	109606394	16840848	15,4
6. АТ «ПУМБ»	40547004	5192702	12,81
7. АБ «Укргазбанк»	46210524	3961126	8,57
8. АТ «Укрсиббанк»	23346422	1018117	4,0
9. АТ «Ощадбанк»	122648384	3589413	2,93
10. АТ КБ «Приватбанк»	296043000	2316000	1,0

Джерело: розрахунки авторів на основі [8-17]

Кожен банк, що входить у ТОП-10 найнадійніших, пропонує аграрним підприємствам широкий асортимент кредитних продуктів, що представлені на рис.2. Найчастіше аграрії залучають кредитні ресурси на інвестиційні цілі (техніку, обладнання, нерухомість, реконструкцію основних засобів тощо) та на фінансування оборотного капіталу. Кошти залучають на умовах класичного кредиту за участю тільки позичальника та кредитора або за пільговими програмами – авалювання векселів, партнерські програми, в яких безпосередню участь приймає третя сторона – постачальник та виробник.

Також можливим є й здешевлення кредитів за рахунок реалізації державних програм кредитування, програми кредитування від республіки Білорусь, міжнародних програм підтримки від Німецько-Українського фонду, Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку. Розглянемо кожну модель банківського кредитування окремо.

Рис. 2. Кредитні продукти для агробізнесу

Джерело: побудовано авторами з використанням даних [8-21]

У таблиці 2 представлено асортимент кредитних продуктів для фінансування оборотного капіталу аграрних підприємств та основні умови, на яких банки готові кредитувати аграрний сектор. Отже, ліміт кредитування для фінансування оборотного капіталу в більшості банків має конкретну суму, крім АТ «Креді Агріколь Банк» та АТ «Кредобанк».

Таблиця 2.
Кредитні продукти для фінансування оборотного капіталу

Банк	Кредитний продукт	Ліміт кредитування	Строк кредитування	Валюта	Процента ставка
АТ «Креді Агроколь Банк»	Кредитна лінія	Не більше 60% від планової собівартості посівної та/або збиральної кампанії	До 18 місяців	₴	14%
				\$	6,5%
				€	5,5%
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	Кредитна лінія	30 000 000 грн	До 18 місяців	₴	12,1-13,0%
	Беззаставний кредит «Довіра»	1 500 000 грн	До 24 місяців		16,35-20,35%
АТ «Кредобанк»	Кредитна лінія «Агро»	75% від розміру вартості с/г циклу	До 24 місяців	₴	13,75%
				\$	6,0%
				€	4,5%
				PLN	6,0%
АТ «Укресімбанк»	Агрокредит «Оборотний»	X	До 12 місяців рослинництво До 18 місяців тваринництво	₴	13,3%
АТ «Укргазбанк»	Програма «Власні кошти»	250 000 євро	До 36 місяців	₴	13,1%
				€	4,8%
АТ «ПУМБ»	Генеральний кредитний ліміт для аграріїв	50 000 000 грн	До 60 місяців	₴	3,99% - місячна 15,0% - річна
АТ «Ощадбанк»	Поповнення обігових коштів	X	До 36 місяців	₴	12,25%
АТ КБ «Приватбанк»	Агро Сезон	500 000 грн	12-36 місяців	₴	10,5%
					13,0%
АТ «УкрСиббанк»	Поточна діяльність агробізнесу	5 000 000 грн	12 місяців	₴	від 8,5%

Джерело: складено авторами на основі [8-17]

Так, в АТ «Креді Агроколь Банк» максимальний розмір кредиту не може перевищувати 60% обсягу запланованої собівартості посівної або збиральної кампанії. АТ «Кредобанк» надає позичальникам кредит, граничний розмір якого не може перевищувати 75% вартості сільськогосподарського циклу. Найнижчий розмір кредитного ліміту встановлений в АТ КБ «Приватбанк» - 500.000 грн, максимальний кредитний ліміт у сумі 50 000 000 грн пропонує АТ «ПУМБ». АТ «Ощадбанк» та АТ «Укресімбанк» ліміт кредитування не обмежують. Строк кредитування триває від 12 до 60 місяців. У АТ «Укресімбанк» строк кредитування залежить від галузі, в якій працює позичальник – у рослинництві 12 місяців, у тваринництві – 18 місяців.

Кредитні продукти для фінансування оборотного капіталу надаються переважно у національній валюті. Мінімальний розмір процентної ставки пропонує АТ «УкрСиббанк» - 8,5%, максимальний 20,4% - АТ «Райффайзен Банк Аваль» Беззаставний кредит «Довіра». У АТ КБ «Приватбанк» процентна ставка залежить від групи підприємства-позичальника. Для корпоративного бізнесу банк готовий видати кредит під 10,5%, а для малого та середнього бізнесу – під 13,0%. Реальна вартість кредиту на фінансування оборотного капіталу збільшується за рахунок комісій. Додаткові комісії у разовому порядку застосовують АТ «ПУМБ» (0,08%), АТ «Ощадбанк» (від 0,5%), АБ «Укргазбанк» (1%), АТ КБ «Приватбанк» (0,25-0,5% для корпоративного бізнесу та 1% для малого та середнього бізнесу), АТ «Райффайзен Банк Аваль» (0,5-0,99%).

В якості забезпечення банки приймають рухоме та нерухоме майно, майнові права, порука, ліквідне майно, заставу майбутнього врожаю, заставу майбутніх прав по форвардному контракту, подвійні складські свідоцтва.

Графік погашення кредиту переважно класичний (рівними частинами) за виключенням АТ «Райффайзен Банк Аваль», де застосовують ануїтет та АТ КБ «Приватбанк», де по кредитному продукту «Агро Сезон» тіло кредиту повертають наступним чином: 20% - грудень, 30% - січень та 50% - лютий. АБ «Укргазбанк» та АТ «Кредобанк» надають клієнтам можливість відтермінування повернення основної суми боргу до 8 та 12 місяців, відповідно.

Стандартні кредитні продукти на інвестиційні цілі для агровиробників пропонують всі банківські установи. У таблиці 3 нами було проведено порівняльний аналіз кредитних продуктів тих банківських установ, які у кредитному портфелі мають найвищу питому вагу галузі сільського господарства.

Як бачимо, об'єктом кредитування за всіма продуктами виступає переважно нова техніка; техніка, що вже була у використанні; обладнання, машини та устаткування. Проаналізуємо на яких умовах кредитні кошти можуть бути залучені аграрними підприємствами.

Отже, ліміт кредитування банки визначають по-різному:

- 1) АТ «Кредобанк» та АТ «Укрексімбанк» пропонують кредитні кошти без обмежень;
- 2) АТ «Райффайзен Банк Аваль» чітко визначає суму ліміту по кожному кредитному продукту;
- 3) АТ «Креді Агріколь Банк» визначає суму ліміту у %-му відношенні до вартості об'єкта кредитування та залежно від виду забезпечення.

АТ «Кредобанк» та АТ «Укрексімбанк» вимагають від позичальників авансового внеску, розмір якого коливається від 10 до 30%, залежно від кредитного продукту та об'єкта кредитування. Інші банки авансового внеску не стягують.

Строк кредитування по інвестиційним кредитним продуктам становить переважно 60 місяців (5 років) для основних засобів, нової техніки та 36 місяців (3 роки) – інші об'єкти. У АТ «Райффайзен Банк Аваль» можна придбати інвестиційний кредит на строк від 6 місяців до 10 років.

Вартість інвестиційних кредитів у національній валюті на початок березня 2021 року становить від 13,3 до 20,35%. АТ «Райффайзен Банк Аваль» видає кредити тільки у національній валюті та встановлює на кожний продукт свій діапазон процентних ставок, максимальний рівень яких представлений на рис.1. Крім того, за всіма продуктами АТ «Райффайзен Банк Аваль» стягує разову комісію у розмірі 0,5-0,99%; комісію за внесення змін до кредитного договору у розмірі від 500 до 1000 грн; комісію за надання довідки про наявність кредиту – 150 грн. Таким чином, можна зробити висновок, що найдешевші кредити у національній валюті на інвестиційні цілі у АТ «Укрексімбанк».

Аграрні підприємства мають можливість залучати кредити в іноземній валюті. Найчастіше це долар США та Євро. АТ «Кредобанк» також пропонує кредити у польських злотих. Головною умовою отримання кредиту в іноземній валюті є наявність у позичальника грошових надходжень в іноземній валюті.

Кредитні кошти надаються у формі відновлювальної або невідновлювальної кредитної лінії. Графік погашення кредиту класичний (щомісяця рівними частинами), крім АТ «Райффайзен Банк Аваль», який використовує ануїтетний метод. АТ «Креді Агріколь Банк» та АТ «Кредобанк» надають можливість відтермінування погашення основного боргу на строк від 6 до 12 місяців. Для аграрних підприємств банки надають можливості побудови індивідуального графіку, враховуючи сезонність виробництва.

Таблиця 3.
Кредитні продукти на інвестиційні цілі

Банк	Кредитний продукт	Ліміт кредитування	Строк кредитування	Валюта	Процента ставка
АТ «Креді Агріколь Банк»	Кредитування на розвиток бізнесу	До 75% - якщо заставне майно-об'єкт кредитування; До 90% - якщо в якості забезпечення інше майно	До 60 місяців-основні засоби; До 36 місяців – ремонт нерухомості	₴	14%
				\$	6,5%
				€	5,5%
	Фінансування придбання агротехніки (обладнання)	Х	До 60 місяців	₴	14%
				\$	6,5%
				€	5,5%
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	Інвестиційний кредит	30 000 000 грн 80 000 000 грн	До 10 років	₴	17,5-18%
	Кредит «Розвиток»	3 000 000 грн	24-36 місяців	₴	16,35-20,35%
	Інвестиційний кредит на купівлю с/г техніки та устаткування	30 000 000 грн	6-60 місяців	₴	13,2-13,6%
АТ «Кредобанк»	Агроінвестиція МСБ	Без обмежень, авансовий внесок від 30%	До 84 місяців	₴	13,75%
				\$	6,0%
				€	4,5%
				PLN	6,0%
	Агротехніка МСБ	Без обмежень, авансовий внесок від 10%	До 60 місяців	₴	13,75%
				\$	6,0%
				€	4,5%
				PLN	6,0%
АТ «Укрексімбанк»	Агрокредит «Інвестиційний»	Авансовий внесок від 30%	До 60 місяців основні засоби, корпоративні права До 36 місяців Інші цілі	₴	13,3%
				\$	6,8%
				€	5,8%
	Агрокредит «С/г техніка»	Авансовий внесок 15% для нової с/г техніки; 20% для іншої	До 7 років нова техніка; До 5 років – інша техніка	₴	13,3%
				\$	6,8%
				€	5,8%

Джерело: складено авторами на основі [8,9,11,12]

Залучення ресурсів невисокої вартості можливе за рахунок програм пільгового кредитування. Так, наприклад, для підприємств, які залучають кредитні ресурси на покупку сільськогосподарської техніки, діє програма кредитування від республіки Білорусь, яка передбачає відшкодування частини процентної ставки Урядом Республіки Білорусь. Рівень компенсації складає 2/3 розміру облікової ставки НБУ на дату укладення кредитного договору, але не більше 8 % річних. На сьогодні банками-партнерами по даному кредитному продукту є АТ "ПУМБ", АТ «УКРЕКСІМБАНК», АБ «УКРГАЗБАНК». Умови, на яких працюють банки в рамках цієї програми представлені в табл. 4.

Таблиця 4.
Умови кредитування нового обладнання, сільськогосподарської техніки та транспортних засобів від Республіки Білорусь

Перелік умов кредитування	АТ «Укргазбанк»	АТ «Укрексімбанк»	АТ «ПУМБ»
Розмір кредиту	до 70% від вартості об'єкта кредитування	не визначено	до 10 000 000 грн
Авансовий внесок	відсутній	від 15% - с/г техніка та транспортні засоби; від 30% - обладнання та устаткування	від 20%
Строк кредитування	60 місяців	60 місяців	60 місяців
Валюта кредитування	грн	грн	грн
Процентна ставка	від 14,83% річних	від 9,30% річних	від 10% річних
Розмір комісії	1% від суми кредиту (одноразово)	відсутня	1% від суми кредиту (одноразово)
Забезпечення кредиту	Обладнання, с/г техніка, транспортні засоби, що купуються за кредитні кошти	Ліквідне майно	Техніка, що купується за кредитні кошти
Додаткові умови	х	х	Досвід роботи від 3-х років; наявність власних земель або орендованих від 500 га

Джерело: складено авторами на основі [12, 13,14]

Отже, виходячи з даних таблиці бачимо, що в рамках однієї кредитної програми від республіки Білорусь, банки висувають різні умови. Так, розмір кредиту в АТ «Укргазбанк» не може перевищувати 70% вартості об'єкта, що кредитується; АТ «ПУМБ» визначає кредитний ліміт у розмірі 10 млн грн; АТ «Укрексімбанк» умов щодо розміру кредиту не визначає.

АТ «Укрексімбанк» та АТ «ПУМБ» вимагають від клієнта авансового внеску від 15 до 30% залежно від об'єкта кредитування. Забезпеченням по кредиту найчастіше виступає техніка та обладнання, що купується за кредитні кошти. Строк кредитування становить 5 років. АТ «ПУМБ» висуває до позичальників додаткові вимоги щодо досвіду роботи у галузі (не менше 3 років) та площі власних або орендованих земель (не менше 500 га).

Процентна ставка з урахуванням % компенсації коливається в межах від 9,30% у АТ «Укрексімбанк» до 14,83% в АТ «Укргазбанк». Крім того, АТ «Укргазбанк» та АТ «ПУМБ» стягують разову комісію у розмірі 1% від суми кредиту, що підвищує його вартість. Отже, враховуючи вартість кредитних коштів, можна зробити висновок, що найвигіднішою є пропозиція АТ «Укрексімбанк».

Застосування векселю дає можливість придбати насіння, засоби захисту рослин, паливно-мастильні матеріали та інші оборотні активи за більш вигідною ціною, порівняно з купівлею на умовах банківського кредиту (табл. 5).

Вексель має переваги як для покупця (платника за векселем), так і для продавця (векселедержателя). Отже, мінімальний розмір комісії за надання авалю за векселем 2-2,55% від суми авалю пропонують АТ «Ощадбанк» та АТ «Креді Агріколь Банк». АТ «Креді Агріколь Банк» додатково стягує комісію за встановлення кредитного ліміту в розмірі 0,5-1% від суми ліміту за кожний рік користування лімітом, але не менше 100 грн. АТ «Райффайзен Банк Аваль» та АТ «Кредобанк» диференціюють вартість вексельних операцій залежно від строку користування – 6-9-12 місяців. Максимальний розмір комісій за авалювання векселю пропонує АТ «Райффайзен Банк Аваль» - 5-6% річних за умов користування послугою протягом 12 місяців. Обов'язково укладання вексельної угоди вимагає наявності достатнього рівня забезпечення. В якості забезпечення банки приймають ліквідні засоби, рухоме та нерухоме майно, депозит тощо. Максимальний період користування векселем найчастіше становить 12 місяців. Враховуючи всі вищезазначені умови, найбільш вигідною пропозицією, на наш погляд є вексельна програма від АТ «Ощадбанк»: комісію за надання авалю за векселем 2,5% та період користування до 24 місяців.

**Таблиця 5.
Вексельні програми**

Банківська установа	Строк та вартість послуги	Забезпечення вексельних операцій	Період користування
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	6 міс – 3,25-3,5% річних 9 міс – 4-4,25% річних 12 міс. – 5-6% річних	Ліквідні засоби	до 12 місяців
АТ «Кредобанк»	6 міс. – 3% річних 6-12 міс. – 4% річних	Ліквідні засоби	до 12 місяців
АТ «Ощадбанк»	2,5% від суми авалю	Рухоме та нерухоме майно	до 24 місяців
АТ «Креді Агріколь Банк»	2-2,4% - комісія за аваль; 0,5-1%, min 100 грн. – разова комісія	Грошове покриття, майнові прав на депозит, нерухомість, обладнання, транспортні засоби, інші активи та їх комбінація	до 9 місяців
АТ «ПУМБ»	До 4% річних (сплата за фактичний період дії векслю)	Депозит, нерухомість, с/г техніка та інше ліквідне майно	до 12 місяців

Джерело: складено авторами на основі [8, 9, 11, 13,16]

Аграрні підприємства мають можливість придбати с/г техніку, устаткування, засоби захисту рослин, нафтопродукти та паливно-мастильні матеріали на спеціальних вигідних умовах в межах партнерських програм.

Банківські установи розміщують на сайтах перелік партнерів – провідних виробників-постачальників товарів та послуг. Серед партнерів найчастіше зустрічаються такі провідні компанії як SYNGENTA – виробник насіння та засобів захисту рослин; "Укравіт Агро" – виробник засобів захисту рослин і мінеральних добрив; ТОВ «Сервіс-Агрозахід» - постачальник засобів захисту рослин, мінеральних добрив та мікродобрив, насіння сільськогосподарських культур; ТОВ «Нафтобізнес Контракт» - постачальник паливно-мастильних матеріалів. Постачальників агротехніки, які співпрацюють з банками в межах партнерських програм налічується більше, ніж 300 вітчизняних та зарубіжних компаній. Кожна компанія-партнер висуває власні вимоги до позичальників. Так, наприклад компанія SYNGENTA віддає перевагу позичальникам-юридичним особам зі строком роботи бізнесу від 2 років (за умови закінчення як мінімум двох с/г циклів), які мають стійкий фінансовий стан та достатній рівень платоспроможності та не належать до підприємств з повною або частковою державною власністю [8, 9, 11, 14, 16].

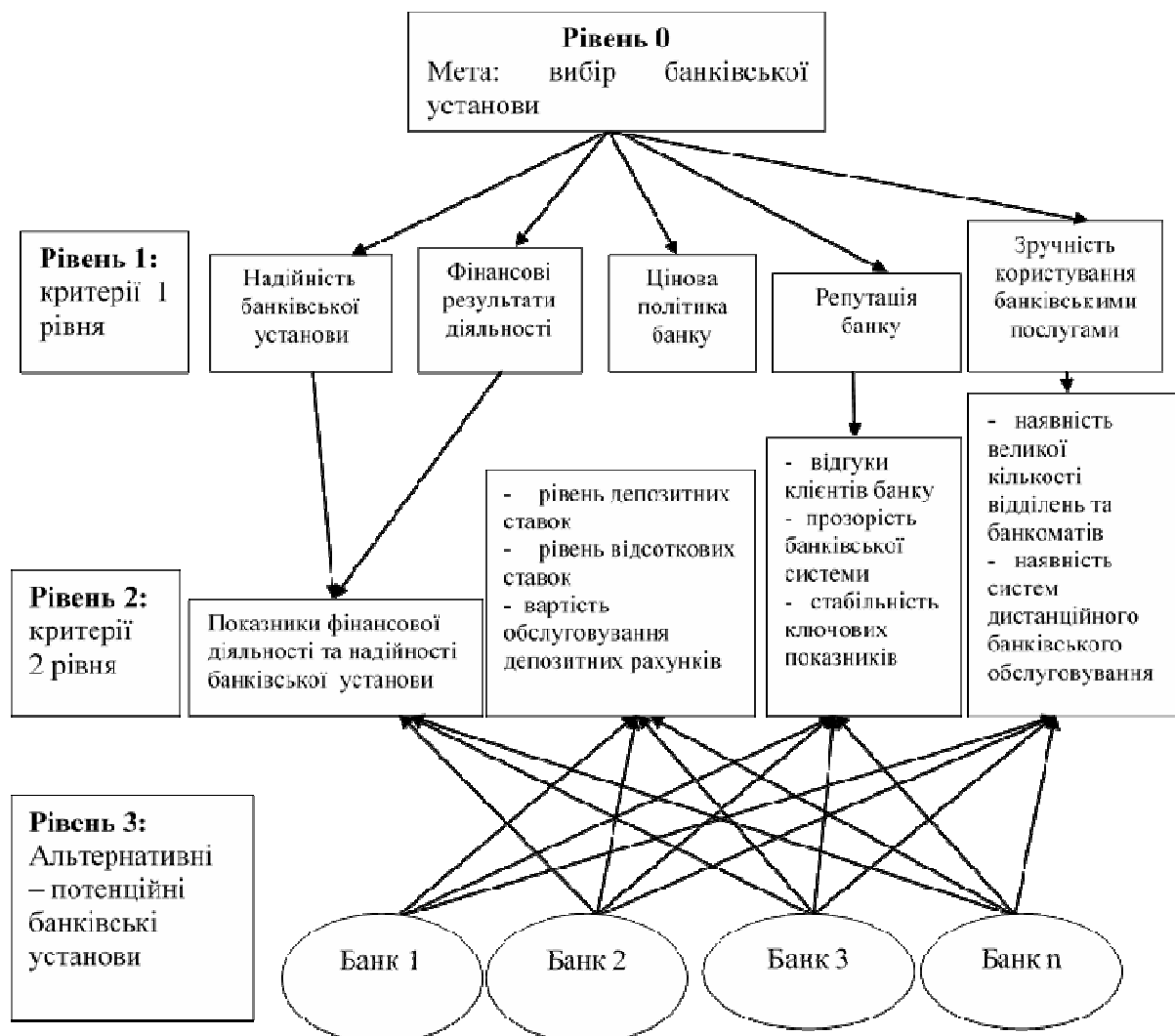
До переваг партнерських програм можна віднести у першу чергу, зниження вартості кредитування. Процентна ставка по партнерським програмам з придбання агротехніки та обладнання залежить від початкового внеску позичальника, який коливається від 0 до 50% та строку фінансування – найчастіше це 12-60 місяців. При цьому забезпеченням виступає техніка та обладнання, що кредитується. Графік погашення кредиту встановлюється індивідуально для кожного клієнта. Це може бути «стандарт» – щомісячно рівними частинами; «ануїтет» або «сезонний». Процентна ставка кредитування обігового капіталу в межах партнерських програм визначається строком дії кредиту (траншу) та рівнем забезпечення кредитної операції. Погашення траншів відбувається однією сумою в кінці строку їх дії, з - щомісячним погашенням відсотків або встановлюється індивідуальний графік, адаптований відповідно до сезонності бізнесу.

В якості забезпечення банки готові прийняти сільськогосподарську техніку та обладнання, легковий та вантажний автотранспорт, нерухомість, власні активи позичальника, врожай майбутнього періоду, майнові права за контрактом. Заставне майно повинно бути обов'язково застраховане на вибір у будь-якій з акредитованих страхових компаній. Зазвичай, розгляд пакету документів, у межах партнерських програм, здійснюється за спрощеною процедурою оцінки та терміну проведення експертизи кредитних заявок, що також є значною перевагою перед стандартними кредитними продуктами.

Отже, проведене нами дослідження підтверджує факт наявності значної кількості кредитних продуктів для аграрних виробників, що значно ускладнює процес прийняття рішення. Для вибору

банківської установи та кредитного продукту можна скористатись методом аналізу ієрархій Т. Сааті [25], який зарекомендував себе для вирішення найрізноманітніших проблем. Застосування даного методичного підходу забезпечить ефективний вибір кредитного продукту, враховуючи індивідуальні вимоги кожного конкретного позичальника.

Відповідно до рис. 3, альтернативами виступають будь-які банківські установи, що надають стандартний набір послуг. Критеріями першого рівня виступають: надійність банківської установи, фінансові результати діяльності, цінова політика банків, репутація банків, та зручність користування банківськими послугами. У свою чергу показники 1 рівня формуються під впливом показників 2 рівня, перелік яких можна побачити на рис. 3. Кластерами в даній ієрархічній структурі виступають: показники фінансової діяльності, показники надійності, кластер цінової політики банківської установи, кластер репутації банківської установи та кластер зручності користування банківськими послугами.

Рис. 3. Ієрархія вибору банківської установи

Джерело: складено авторами на основі [25]

Зробити вибір банку та кредитного продукту стає можливим за допомогою ІТ – онлайн-платформ: Agroapp, AgriAnalitica, AgriFinance, Vkursi Zemli, FEODAL та UKRAVIT I FINANCE [26]. Так, сервіс Agroapp автоматизує і прискорює процес оформлення кредиту для агробізнесу. На одній платформі представлені банки з пропозиціями для аграріїв, виробники і постачальники продукції, техніки та послуг для

агробізнесу. Платформа сама швидко збирає з відкритих реєстрів необхідні для банку дані про клієнта і формує заяву [27].

Продукт компанії AgriAnalytica — це комунікаційна платформа для учасників українського агроринку, чия основна завдання сьогодні полягає у спрощенні доступу агровиробників до фінансування. Онлайн-платформа компанії “Кабінет аграрія” об’єднує в єдину екосистему з аграріями фінансові інститути, постачальників, покупців, консультантів, інвесторів, міжнародні донорські проєкти і страхові компанії. Сьогодні на платформі представлено 26 банків [28].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сьогодні на ринку аграрного кредитування працює значна кількість суб’єктів, готових фінансувати аграрний сектор — банки, міжнародні фінансові організації, кредитні спілки, держава через програми підтримки. Основними кредиторами залишаються банківські установи, які останнім часом збільшили увагу до аграріїв, але, як і раніше, висувають жорсткі умови — чиста кредитна історія, досконала фінансова звітність, бездоганна репутація, успішне функціонування підприємства протягом достатнього періоду. Усі ці складові безумовно дають можливість побудови ефективних довгострокових взаємовідносин між банками та аграрними підприємствами.

Асортимент кредитних продуктів розширюється. Поряд з класичним кредитуванням широкого розповсюдження набувають такі моделі фінансування як векселі та партнерські програми. Слід зазначити, що пропозиції банків дуже схожі між собою за об’єктом кредитування, графіком погашення, терміном та вартістю. У таких умовах дуже складно зробити правильний вибір банку та кредитного продукту, використання якого підвищить ефективність аграрного виробництва. Поряд з широким асортиментом схожих пропозицій, вибір ускладнюється ще й недостатнім рівнем знань про специфіку банківського кредитування. Тому, на нашу думку, важливим є постійний моніторинг банківського ринку та пошук вигідних пропозицій та моделей кредитування.

Вирішити проблему вибору можна за допомогою традиційного методу аналізу ієрархій Т. Сааті, або за допомогою ІТ — онлайн-платформ. Широке запровадження ФІНТЕХ-рішень забезпечить ефективний процес комунікації між усіма суб’єктами кредитних відносин. Головною умовою розповсюдження

ІТ — онлайн-платформ є відкритість аграрних виробників та їх готовність розмішувати інформацію про свою діяльність у відкритих реєстрах (Державний аграрний реєстр).

Ринок аграрних кредитів розвивається в напрямку комплексних послуг, що включатимуть фінансування, посівні матеріали, добрива, системи захисту, паливо та страхові послуги. Усі суб’єкти кредитних відносин очікують певних змін, що матимуть місце з появою ринку землі. У зв’язку з цим, з’являться нові кредитні продукти, нові технології, моделі кредитування, а, отже, й нові проблемні питання для подальших наукових досліджень.

Список використаної літератури.

1. Артем’єва О. О. Банківське кредитування АПК: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. - Вип. 21(1). - С. 13-18. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_21%281%29_4
2. Бержанір І. А. Банківське кредитування: сучасний стан та перспективи розвитку. *Modern Economics*. 2020. № 20(2020). С. 26-30. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V20\(2020\)-04](https://doi.org/10.31521/modecon.V20(2020)-04).
3. Думанська І.Ю. Банківське кредитування в системі фінансового забезпечення інноваційного процесу АПК. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. – Вип. 2. – с. 17-26. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2018_2_5
4. Бондарук Т. Г., Лукашук М. В. Особливості та перспективи банківського кредитування сільського господарства на сучасному етапі розвитку економіки України. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2020. № 3. С. 84–92. doi: 10.31767/nasoa.3-2020.09.
5. Салогуб І. Кредитування аграрного виробництва: особливості, проблеми, напрями розвитку. *Підприємництво та інновації*. 2019. № 9. С. 49-53. – Режим доступу: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/9.7>
6. Офіційний сайт НБУ. Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms>
7. Офіційний сайт Форіншурер. Режим доступу до ресурсу: <https://forinsurer.com/rating-banks>
8. Офіційний сайт АТ «Райффайзен Банк Аваль» Режим доступу до ресурсу: <https://www.aval.ua>
9. Офіційний сайт АТ «Креді Агріколь Банк» Режим доступу до ресурсу: <https://credit-agricole.ua>
10. Офіційний сайт АТ «ПрокредитБанк» Режим доступу до ресурсу: <https://www.procreditbank.com.ua/>

11. Офіційний сайт АТ «Кредобанк» Режим доступу до ресурсу: <https://kredobank.com.ua>
12. Офіційний сайт АТ «Укресімбанк» Режим доступу до ресурсу: <https://www.eximb.com/>
13. Офіційний сайт АТ «Перший Український Міжнародний Банк» Режим доступу до ресурсу: <https://www.pumb.ua/>
14. Офіційний сайт АТ «Укргазбанк» Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrgasbank.com/>
15. Офіційний сайт АТ «Укрсіббанк» Режим доступу до ресурсу: <https://my.ukrsibbank.com/>
16. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк» Режим доступу до ресурсу: <https://www.oschadbank.ua/>
17. Офіційний сайт АТ КБ «Приватбанк» Режим доступу до ресурсу: <https://privatbank.ua/>
18. Програма «Доступні кредити 5-7-9%». Режим доступу до ресурсу: <https://bdf.gov.ua/dostupni-kredit-5-7-9-approved-04.05.2020.pdf>
19. Офіційний сайт Державний аграрний реєстр. Режим доступу до ресурсу: <https://www.ar.gov.ua/using>
20. Офіційний сайт Німецько-український фонд. Режим доступу до ресурсу: <http://guf.gov.ua/uk/zvitnist>
21. Постанова КМУ Питання реалізації спільного з Європейським інвестиційним банком Проекту “Основний кредит для аграрної галузі - Україна” від 10 липня 2019 р. № 606. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/606-2019-p>
22. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий. – М.: «Радио и связь», 1993. – 278 с.
23. Пам’ятка про кредити для аграріїв. Режим доступу до ресурсу: <https://issuu.com/ukraineards/docs/>
24. Кредит онлайн на посівну для аграріїв – швидко й дешево. Режим доступу до ресурсу: <https://www.agronom.com.ua/kredyt-onlajn-na-posivnu-dlya-agrariyiv-shvydko-i-deshuvo/>
25. Платформа AgriAnalytica спрощує доступ фермерів до фінансування. Режим доступу до ресурсу: <https://aggeek.net/ru-blog/platforma-agrianalytica-sproschue-dostup-fermeriv-do-finansuvannya>

References.

1. Artemyeva O.O. (2018) Bank lending for agro-industrial complex: current state and development prospects. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, [Online], Vol. 21(1), pp. 13-18, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_21%281%29_4 (Accessed 08 April 2021)
2. Berzhanir, I. (2020) Bank Lending: Current State and Prospects for Development. *Modern Economics*, [Online], Vol. 20, pp. 26-30, available at: [https://doi.org/10.31521/modecon.V20\(2020\)-04](https://doi.org/10.31521/modecon.V20(2020)-04) (Accessed 08 April 2021)
3. Dumanska I.Yu. (2018) Bank lending in the system of financial support of the innovation process of agro-industrial complex. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*. [Online], Vol. 2, pp. 17-26, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2018_2_5 (Accessed 08 April 2021)
4. Bondaruk T.G., Lukashuk M.V. (2020) Features and prospects of bank lending to agriculture at the present stage of economic development of Ukraine. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii statystyky, obliku ta audytu*. [Online], Vol. 3, pp. 84-92, available at: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/5413> (Accessed 08 April 2021)
5. Salogub I. (2019) Lending for agricultural production: features, problems, directions of development. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*. [Online], Vol. 9, pp. 49-53, available at: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/9.7> (Accessed 08 April 2021)
6. Official site of the National Bank of Ukraine (2021), available at: <https://bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (Accessed 25 March 2021)
7. Forinschurer official site (2021), available at: <https://forinsurer.com/rating-banks> (Accessed 25 March 2021)
8. Official site of Raiffeisen Bank Aval JSC (2021), available at: <https://www.aval.ua> (Accessed 25 March 2021)
9. Official site of Credit Agricole Bank JSC (2021), available at: <https://credit-agricole.ua> (Accessed 25 March 2021)
10. Official site of JSC "ProCreditBank" (2021), available at: <https://www.procreditbank.com.ua/> (Accessed 25 March 2021)
11. Official site of JSC "Kredobank" (2021), available at: <https://kredobank.com.ua> (Accessed 25 March 2021)

12. Official site of JSC "Ukreximbank" (2021), available at: <https://www.eximb.com/> (Accessed 25 March 2021)
13. Official site of JSC "First Ukrainian International Bank" (2021), available at: <https://www.pumb.ua/> (Accessed 25 March 2021)
14. Official site of JSC "UkrGasbank" (2021), available at: <https://www.ukrgasbank.com/> (Accessed 25 March 2021)
15. Official site of JSC "Ukrsibbank" (2021), available at: <https://my.ukrsibbank.com/> (Accessed 25 March 2021)
16. Official site of Oschadbank JSC (2021), available at: <https://www.oschadbank.ua/> (Accessed 25 March 2021)
17. Official site of JSC CB "Privatbank" (2021), available at: <https://privatbank.ua/> (Accessed 25 March 2021)
18. Program "Available loans 5-7-9%". (2021), available at: <https://bdf.gov.ua/dostupni-krediti-5-7-9-approved-04.05.2020.pdf> (Accessed 25 March 2021)
19. Official site State Agr Register. (2021), available at: <https://www.ar.gov.ua/using> (Accessed 10 April 2021)
20. Official site of the German-Ukrainian Foundation. (2021), available at: <http://guf.gov.ua/uk/zvitnist> (Accessed 10 April 2021)
21. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019) Resolution "Issues of implementation of the joint project with the European Investment Bank "Main loan for the agricultural sector - Ukraine". available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/606-2019-ri> (Accessed 20 March 2021)
22. Saati T. (1993) Pryniatye resheniy. Metod analiza yerarkhiy [*Decision making. Hierarchy analysis method*], «Radyo y svyaz», Moscow, Russia.
23. Memo on loans for farmers (2021), available at: <https://issuu.com/ukraineards/docs/> (Accessed 11 April 2021)
24. Online loan for sowing for farmers - fast and cheap. (2021), available at: <https://www.agronom.com.ua/kredyt-onlajn-na-posivnu-dlya-agrariyiv-shvydko-i-deshevo/> (Accessed 11 April 2021)
25. The AgriAnalytica platform simplifies farmers' access to finance. (2021), available at: <https://aggeek.net/ru-blog/platforma-agrianalytica-sproschue-dostup-fermeriv-do-finansuvannya> (Accessed 11 April 2021)

Стаття надійшла до редакції 20.04.2021 р.